

Рис.2. Розподіл показників соматичних скарг

Відповідно до результатів дослідження найбільший показник серед випробуваних – за шкалою виснаження, а найменший – за ревматичним фактором. Дана методика дозволяє оцінити соматичний стан людини на основі суб'єктивних відчуттів. Використовуючи коефіцієнт кореляції Пірсона, можна визначити взаємозв'язок між рівнем стресостійкості і частотою соматичних скарг. Коефіцієнт кореляції становить = 0,4. Даний показник вказує на те, що при зростанні даних стресостійкості збільшуються показник соматичних скарг. Чим вищі значення за методикою стресостійкості, тим рівень витривалості до несприятливих факторів нижчий і відповідно імовірність появи психосоматичних порушень зростає.

Висновки. Теоретичний аналіз літератури свідчить, що підлітки характеризуються надмірною вразливістю. Вони постійно переймаються різними дрібницями стосовно себе і тому, додаткові несприятливі зовнішні впливи спричиняють додаткові психологічні навантаження. Поява почуття тривоги є доволі типовим явищем для цього вікового періоду. Під впливом несприятливих зовнішніх обставин почуття тривоги може перерости у стійку особистісну якість. Емпіричне дослідження дало змогу побачити взаємозв'язок між властивостями нервової системи, стресостійкістю і соматичними скаргами. Відповідно до цього, чим сильніша нервова система, тим рівень стресостійкості вищий і навпаки. Рівень тривожності пов'язаний із цими показниками, особливо із здатністю витримувати значні психологічні навантаження. Проблеми із здоров'ям проявляються тоді, коли опірність до впливу несприятливих чинників знижується. Під час проведеного дослідження були виявлені учні, які належать до зони ризику і потребують корекції емоційної сфери, з метою подолання внутрішньої напруги і формування якостей, які допоможуть гармонізувати особистість.

ЛІТЕРАТУРА

1. Костина Л.М. Игровая терапия с тревожными детьми / Л.М. Костина. – СПб.: Речь, 2003. – 420 с.
2. Лебединец Н. Гігієнічна оцінка шкільної тривожності учнів як показника психологічної атмосфери навчального середовища / Н. Лебединец // Рідна школа. – 2007. – № 9. – С. 15-18.
3. Помиткіна Л.В., Злагодох В.В., Хімченко Н.С., Погоріська Н.І. Психологія сім'ї: навч.посібник/МОН: НАУ – друк, 2010. – 270 с.
4. Прихожан А. М. Тревожность у детей и подростков: психологическая природа и возрастная динамика / А. М. Прихожан.— М.: Московский психолого-социальный институт; Воронеж: Издательство НПО «МОДЭК», 2000. — 304 с.

Мурин Ю.

Науковий керівник – доц. Андрійчук І. П.

ОСОБЛИВОСТІ ДІАГНОСТИКИ АДАПТАЦІЇ П'ЯТИКЛАСНИКІВ ДО УМОВ НАВЧАННЯ В СЕРЕДНІЙ ШКОЛІ

На сучасному етапі розвитку держави проблема адаптації школярів набула особливої актуальності. Державні освітні програми передбачають реформування концептуальних засад освіти і спрямування зусиль на розкриття творчих здібностей школярів. Результати наукових досліджень свідчать, що гармонійний розвиток особистості – закономірний процес, підґрунтям якого є фізична, психічна і соціальна адаптованість.

Незважаючи на важливість аналізованої проблеми, до недавнього часу кількість наукових досліджень, присвячених психологічним особливостям п'ятикласників та їх адаптації до навчання в середній ланці школи, була незначною (Д.Б. Ельконін, Т.В. Драгунова, А.М. Прихожан, Т.І. Юферєва, О.В. Новікова та ін.). Саме через

це Г.А. Цукерман справедливо називає десяти-дванадцятирічних школярів «нічиєю землею» у віковій психології. Останнім часом інтерес дослідників до проблеми адаптації п'ятикласників до нових умов навчання значно підвищився (Г.О. Цукерман, О.А. Сізова, Л.А. Ясюкова та ін.).

Констатуючи суттєвий внесок названих учених в розробку проблеми, слід зазначити, що їх творчий доробок зорієнтований на окремі теоретичні аспекти аналізованої проблеми, однак на практичному рівні залишається не розв'язаним питання про умови, форми і методи забезпечення адаптації п'ятикласників до шкільного навчання з урахуванням їх вікових та індивідуальних особливостей.

Метою статті є емпірично визначити соціально – психологічні чинники адаптації учнів п'ятого класу до навчання у школі.

Актуальність дослідження. Термін «адаптація» широко застосовується як теоретичне поняття в біології, соціальних науках та психології. За П.Кузнецовим, поняття адаптації розглядається як своєрідний вид діяльності – адаптивної діяльності, яка обумовлена змінами у взаємодії особистості та навколишнього середовища і спрямована на оптимізацію цієї взаємодії. Адаптацію визначають не лише як процес пристосування до успішного функціонування у певному середовищі, але й як «здатність до подальшого психологічного, особистісного, соціального розвитку» [2, с.82].

У більш специфічному понятті, як стверджує А. Донцов, адаптація не зводиться просто до уникнення соціальних норм, вона означає гнучкість та ефективність при зустрічі з новими і потенційно небезпечними умовами, а також здатність надавати подіям бажане для себе спрямування. Така адаптованість може спостерігатися в усякій діяльності [1].

Адаптація (адаптивна діяльність) містить сукупність усіх видів діяльності, що відбуваються одночасно. З одного боку, доводить І.Сабанадзе, це зумовлено орієнтувальними потребами пізнання змін у предметній діяльності, встановлення з цією метою необхідних емоційних контактів і відносин, а також оцінювання на підставі цього особистої та суспільної значущості змін, що відбулися. З іншого боку, це здійснювана в єдності з оцінюючою діяльністю (та на її основі) корекція поведінки особистості та її предметної діяльності, пов'язаної з перетворенням навколишнього середовища [3].

Адаптація учнів 5 класу як результат є свідченням рівня пристосованості дитини до середовища життєдіяльності, того, наскільки поведінка школяра, стосунки і результативність діяльності відповідають віку, соціальним нормам і правилам, прийнятим в цьому соціумі. Відносно дитини, адаптація – показник її соціального розвитку і виховання, міри відповідності основній масі однолітків. Це оцінка відповідності (невідповідності) соціального розвитку віковим критеріям.

Узагальнені теоретичні уявлення про адаптацію п'ятикласників до умов навчання в середній школі лягли в основу діагностики ознак успішної адаптації п'ятикласників. Метою проведеного нами дослідження є обґрунтування соціально – психологічних особливостей адаптації п'ятикласників до навчання в основній школі. Об'єктом емпіричного дослідження виступили учні підліткового віку, котрі навчаються в 5-х класах загальноосвітньої школи. Предметом дослідження є психологічні особливості дезадаптації цієї категорії випробуваних. Експериментальне дослідження проводилося в Тернопільській ЗОШ I –III ст. № 9. Загальний обсяг вибірки – 76 осіб. Процедура дослідження було здійснено за допомогою методики вивчення самооцінки Т. Дембо, С. Рубінштейна та методики дослідження соціально-психологічної адаптації особистості К. Роджерса та Р. Даймонда.

Проведення методики Т. Дембо, С. Рубінштейн дало змогу виявити рівні самооцінки підлітків за задалегідь заданими якістьми особистості.

За результатами дослідження особливостей самооцінки побудовано діаграму (рис.1).

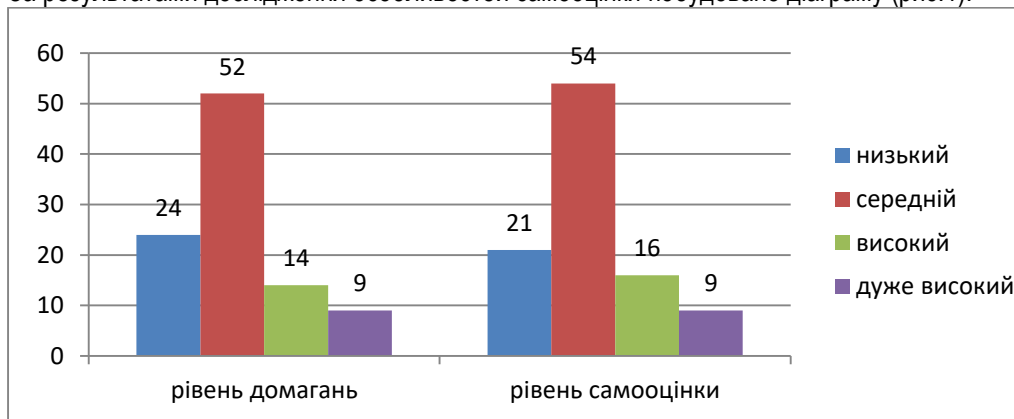

Рис. 1. Результати дослідження обстежуваних за методикою Т. Дембо, С. Рубінштейна

Такі результати емпіричного дослідження вказують на те, що більшості підлітків властивий низький і середній рівні самооцінки, надзвичайно низький показник високої самооцінки.

Дуже високий рівень (9% обстежуваних) свідчить про завищену самооцінку та вказує на певні відхилення у формуванні особистості. При цьому завищена самооцінка підтверджує особистісну незрілість, невміння правильно оцінити результати своєї діяльності, порівнювати себе з іншими; така самооцінка вказує на суттєві викривлення у формуванні особистості – «закритість для нового досвіду», нечутливість до власних помилок, зауважень та оцінок оточення. Такі діти бачать себе «господарем становища», що негативно впливає на їхні стосунки з однолітками та оточуючими. Підвищена впевненість, у даному випадку, є показником зверхнього ставлення та яскраво вираженого несхвалення дій та вчинків оточуючих, що призводить до розвитку егоцентризму й певної ізолюваності в спілкуванні. Низький рівень (24% випробуваних) вказує на занижену самооцінку, недооцінку себе, є свідченням граничного неблагополуччя в розвитку особистості. Ці учні складають «групу ризику». За низькою самооцінкою приховувалися або справжня невпевненість у собі, або «захисна», коли декларування (самому собі) власного невміння, відсутності здібності та іншого дозволяє не докладати ніяких зусиль. Такі учні доволі замкнені в собі й сором'язливі; неадекватно реагують на критику своєї діяльності або впадають від неї в розпач; не вміють сприймати компліменти; несміливі в своїх вчинках і словах; в спілкуванні з іншими передусім турбуються про враження, яке справляють на оточення.

Що стосується рівня домагань, то 21% випробуваних продемонстрували низький рівень, 54% - середній, що не відповідає нормативному показнику і свідчить про істотні деформації в розвитку особистості підлітків. Такі учні впевнені в собі, товариські, але вони не шукають способів і шляхів самоствердження у колективі однолітків; налаштовані на успіх, але не завжди можуть адекватно співставити свої можливості із поставленими перед ними завданнями; в стресових ситуаціях навчання можуть проявляти безпомічність і безпорадність; низька зацікавленість у процесі засвоєння знань; прояв пасивності на уроках.

Проведення методики К. Роджерса і Р. Даймонда дало змогу виявити особливості соціально-психологічної адаптації підлітків.

За результатами дослідження за методикою К. Роджерса і Р. Даймонда побудовано діаграму (рис. 2).

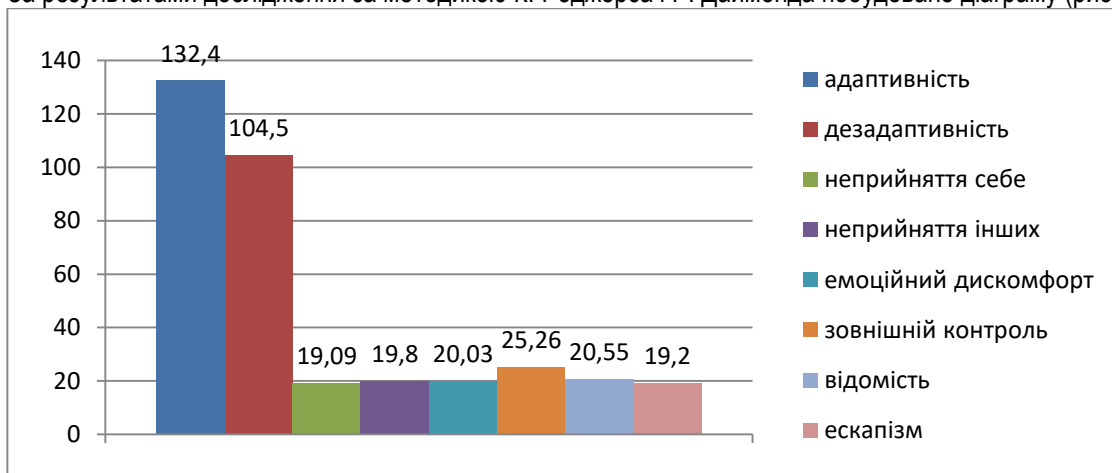

Рис. 2. Результати дослідження обстежуваних за методикою К. Роджерса і Р. Даймонда

Провівши дане дослідження, можна зробити висновок, що групі п'ятикласників властивий низький рівень адаптивної поведінки, тобто члени групи мало враховують думки, бажання інших членів; результати дослідження показали, що зв'язок «дружелюбність – домінування» в групі є не дуже сильним; фактор підпорядкування переважає фактор домінування, а чинники «дружелюбність» і «агресивність» знаходяться на різних рівнях (фактор «агресивність» перевершує «дружелюбність» на 26%). Варто визнати той факт, що класний колектив не є дружнім; тут панує напружена атмосфера у міжособистісних стосунках; «дух конкуренції», який присутній у процесі діяльності, не є адекватним, так як супроводжується приниженням і висміюванням слабших учнів; зростання кількості труднощів під час навчання підвищують тривожність учнів. Всі ці характеристики групи п'ятикласників можуть негативно вплинути на формування дружнього дитячого колективу і його подальшого гармонійного функціонування.

Таким чином, в результаті узагальнення даних проведеного діагностичного обстеження п'ятикласників було виявлено, що 69% п'ятикласників характеризуються адаптованістю до умов навчання у середній школі, а 31% – дезадаптованістю, що визначає необхідність розробки корекційно-розвивальної програми для усунення проявів дезадаптації.

Висновки. Підводячи підсумок проведеної діагностичної роботи, можна виділити найважливіші особливості, що впливають на успішність процесу адаптації учнів 5 класу до умов навчання у середній школі:

рівень готовності до школи (фізичної, соціальної, психологічної); стан здоров'я; психологічні особливості (слабкий тип нервової системи, підвищена сензитивність, надмірна збудженість); особливості розвитку (несформованість емоційно-вольові сфери, слабка саморегуляція поведінки). Найбільш визначальними для педагогів показниками адаптованості п'ятикласників до навчання у середній школі є: позитивний емоційний стан учня; позитивне ставлення до навчання; прагнення покращити свої навчальні досягнення, самостійність виконання завдань; активність, відповідальність; ефективна взаємодія у шкільному колективі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Донцов А.И. Вопросы адаптации пятиклассников / А.И. Донцов, Г.М. Белокрылова // Вопросы психологии. – 2012. – № 2. – С. 42–50.
2. Кузнецов П.С. Концепция социальной адаптации / П.С. Кузнецов. – Саратов: Изд-во Саратов. гос. у-та, 2000. – 200 с.
3. Сабанадзе І.О. Соціально-психологічні фактори дезадаптивності та її корекція у підлітків: автореф. дис. канд. психол. наук / І.О. Сабанадзе – К., 1997. – 17с.

Павлова-Робота О.

Науковий керівник – доц. Сіткар В. І.

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ПОДРУЖНЬОЇ НЕВІРНІСТІ

Актуальність дослідження зумовлена збільшенням числа розлучень, зростанням кількості неблагополучних сімей, зростанням числа самотніх людей, зменшенням числа людей, які вступають у шлюб. Науковці зазначають, що сім'я – це, насамперед, середовище розвитку людини, в котрому вона зростає, отримує підтримку, вчиться долати будь-які незгоди, конфлікти, відчуває себе щасливою та захищеною. Основою сім'ї є подружня пара. Подружжя – це особистісна взаємодія чоловіка та дружини, яка підтримується характерними для неї цінностями та регулюється моральними принципами [7, с. 231].

Мета статті полягає у вивченні психологічних аспектів феномена подружньої зради, виокремлення деяких причин, мотивів, видів зради; крім того вона є спробою опису феномену прощення, як необхідної умови збереження здоров'я людини.

Виклад основного матеріалу. Саме подружня взаємодія впливає на всі сфери сімейного життя. Коли спілкування чоловіка і дружини має деструктивний характер, тоді під загрозу потрапляють емоційне та фізичне здоров'я не лише подружжя, а й їхніх дітей. Доведено, що значно підвищується ймовірність зради дітей, якщо зраджували їхні батьки, особливо жінка [1, с. 118; 4, с. 93; 8, с. 239]. Саме тому з метою збереження стабільності, цілісності, здоров'я сім'ї та її членів актуальним у всі періоди розвитку суспільства є вивчення та попередження подружніх зрад. Різноманітні сторони сімейного життя вивчались та досліджувались багатьма вітчизняними і зарубіжними вченими. Проблемою соціальної сутності сім'ї займалися Т. Андрєєва, Е. Берн, Ю. Борисенко, Г. Варга, Д. Віннікот, Ю. Гіпенрейтер, Е. Ейдемільлер, І. Кон, А. Маслоу, Н. Пезешкіан, Т. Пухова, В. Сатір, Й. Стюарт, Г. Філіпова, Е. Фромм, В. Целуйко, Л. Шнейдер, В. Юстіцкіс, К. Юнг. Функціонально-рольову поведінку та механізми життєдіяльності сім'ї досліджували В. Дружинін, Д. Мід, Н. Соловійов. Міжособистісну взаємодію, формування внутрішньосімейної інтеграції, а також психологічного клімату сім'ї, адаптацію, психологічну сумісність, задоволеність шлюбом і фактори, які їх зумовлюють, вивчали Т. Андрєєва, С. Голод, Л. Богданович, К. Вітакер, М. Обозов, Н. Пезешкіан, Т. Поспелова, В. Сатір, Т. Трапезніков, Е. Ейдемільлер. У дослідженнях вказувалось на те, що зазначені феномени є важливими, тому повинні постійно досліджуватись як з теоретичної, так і з практичної точок зору. Науковці зауважують, що такі феномени подружнього життя, як зради та ревності є досить складними для вивчення засобами психології та соціології. Зазвичай, ці явища розглядаються з позицій психотерапії або ж з теоретичних позицій.

На даний час серед сучасних соціальних проблем нестійкість шлюбу давно перетворилася на соціальну реальність. Помітно зростає число розлучень, які найчастіше відбуваються саме через подружню невірність. Позашлюбні зв'язки і контакти традиційно визначають поняттям «зрада». Зрада – одна з малодосліджених проблем шлюбного життя, тому вона відображає безліч протиріч, конфліктів, дисгармоній між подружжям, а, отже, несе в собі й масу різноманітних психологічних мотивів.

Подружня невірність (адюльтер) – це добровільний статевий акт між особою, яка перебуває у шлюбі, та особою, яка не є її чоловіком або дружиною. Дж. Мердок зазначав, що зрада – позашлюбний статевий зв'язок між двома особами, з котрих хоча б одна перебуває у шлюбі з третьою особою [6, с. 340].

Б. Малиновський переконував, що подружня зрада – це першопричина поширення зла на Землі, а табу на подружню невірність – своєрідна охорона інституту шлюбу [5, с. 775].

І. Галяутдін стверджував, що перелюбство – це мерзенний вчинок, прояв несправедливості [3, с.3].

Однією з важливих причин подружньої невірності можуть бути ревності. Існують різні тлумачення подружніх ревностей: складова частина статевої любові, інтимної дружби, яка свідчить про силу потягу; емоція, не властива любові, тінь у відносинах людей; егоїзм у подружніх стосунках [2, 207]. Виокремлюють такі типи ревностей [2, с. 381; 8, с. 248; 9, с. 531]: